
УДК 047.31+811.161.2

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ „УКРАЇНСЬКА МОВА І СФЕРА САКРАЛЬНОГО” (21– 23 жовтня 2010 року, Чернівці)

21–23 жовтня 2010 року в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича відбулася міжнародна наукова конференція „УКРАЇНСЬКА МОВА І СФЕРА САКРАЛЬНОГО”.

Відкрив конференцію проректор з міжнародних зв'язків професор, доктор економічних наук **Ю. Лопатинський**. На плідну роботу науковців благословили Митрополит Чернівецький і Буковинський (УПЦ КП) **Данило** (Ковальчук) – послання виголосили отець **Микола Семелюк** та отець **Володимир Боровий** (УГКЦ).

Учасників конференції привітав завідувач відділу історії української мови Інституту української мови НАН України член-кореспондент НАН України доктор філологічних наук професор **В. Німчук**, наголосивши на актуальності тематики, запропонованої для обговорення, і зупинився на проблемах захисту українського варіанта церковнослов'янської мови та функціонування рідного слова в сакральній сфері, зокрема необхідності уточнення окремих словесних відповідників у перекладних текстах.

Пленарне засідання розпочала доповіддю «**Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки та перспективи**» **М.В. Скаб** (Чернівці), яка визначила основні аспекти вивчення проблеми „Українська мова і сфера сакрального” (українська мова серед інших сакральних мов, переклад богослужбової літератури, функціонування сакрального у профанному, вивчення сакрального в синхронії та діахронії, порівняльний аналіз функціонування сакрального в різних мовах, джерела сакрального, вивчення сакрального з погляду різних парадигм, сакральна сфера і лексикогра-

© А.А. КОВТУН, М.С. СКАБ, 2010

фія, правопис, лінгводидактика та ін.), зауважила, що на часі вже узагальнювальні роботи про історію формування релігійної та церковної лексики, її місце у словниковому складі української мови та й загалом про мову сакрального.

Доповідь **Т. Вільчинської** (Тернопіль) «**Мікроконцептосфера „святість” у парадигмі лінгвокультурології**» була присвячена дослідженню лінгвокультурної специфіки концептів, які дають змогу глибше пізнати етнопсихологічні засади національного світосприйняття, змодельувати мовно-концептуальну картину світу українського народу, для якого віра в Бога є споконвічною ментальною рисою. Визначення лінгвокультурологічної проблематики, зокрема питань, що стосуються концептосфери сакрального та мікроконцептосфери „Святість” як її складника, на думку науковця, відкриває перспективи подальших українознавчих досліджень у цій царині.

В. Ленделова (Прага, Чеська Республіка) у виступі «**Церковно-слов'янське милість і його еквівалентія в українському перекладі Книги Псалмів**» розкрила зв'язок лексем *милість* і *милосердя*, семантична широта яких доволі очевидна особливо в перекладах (головно зі старослов'янської і старогрецької) сучасними слов'янськими мовами, зокрема українською та чеською, що в багатьох випадках виявили однакові або подібні риси аналізованих лексем.

С. Богдан (Луцьк), зауваживши, що релігійні тексти й література були вагомим складником індивідуальної комунікації Лесі Українки, у доповіді «**Святе Письмо і релігійна лексика в епістолярних текстах Лесі Українки: Бог і Божий**» розглянула особливості функціонування в листах письменниці стилістично диференційованих лексем, традиційно закріплених за релігійною сферою комунікації, а також специфіку вторинної номінації функціонально окреслених найменувань, що вирізняються частотністю використання і виступають визначальним елементом її епістолярної мовотворчості.

Період проповідництва другої половини XVI — першої половини XVII ст., що „випав” з історії церковного красномовства через „затінення” риторичною спадщиною київської доби і творами епохи бароко, але став своєрідним „знаком” своєї епохи, склавши один із найбільших текстових корпусів, який химерно поєднав у собі давню візантійську традицію та модерні європейські віяння, блискуче віддзеркаливши амбівалентність української культури того часу, знайшов відображення у виступі «**Выразумения ради простых людей: жанрові особливості проповіді другої половини XVI — першої половини XVII століття**» **Г. Чуби** (Краків, Польща).

Н. Бабич (Чернівці) в основу доповіді «**Чому „рѣци слово тврѣдо”, або про фразеологізовані компоненти лексем *ректи*, *слово* і *твердо* та їх семантичні модифікації**» поклала інформацію про давньослов'янські азбуки, букви яких іменували словами, з-поміж яких — і повнозначні вислови у порядку розташування букв (*рѣци слово тврѣдо*). Промовець простежила семантичну модифікацію цього

вислову у фразеологізованих контекстах з кожним із його структурних компонентів за матеріалами фразеографічних і лексикографічних праць другої половини ХІХ — ХХ ст. з метою відтворення морально-етичних норм вербального спілкування за народнорозмовними і біблійними канонами.

М.С. Скаб (Чернівці) описав особливості зверненої мови в українських сакральних текстах, функціональну спеціалізованість репрезентативних та апеляційних різновидів таких текстів, специфіку виявлення в них способів і засобів апеляції (зверненості) та своєрідність лексико-семантичних процесів у номінаціях адресата мовлення.

Учасники пленарного засідання одностайно схвалили звернення до очільників української влади, в якому констатували, що вважають ініціативи окремих політичних сил щодо зміни мовного законодавства в Україні популістськими та антидержавницькими, такими, що призведуть до посилення суспільної напруги, провокування етнічного та мовного протистояння, занепаду української мови та культури і відповідно зниження престижу Української Держави у світі, і вимагають від Президента України, Уряду та Верховної Ради України припинення псевдонаукового і демагогічного маніпулювання міжнародними документами, що стосуються означеної сфери, чіткого й суворого дотримання положень чинної Конституції України про державність української мови та статус інших мов в Україні.

Тематика секції **„УКРАЇНСЬКА МОВА І СФЕРА САКРАЛЬНОГО: ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ”** об'єднувала питання статусу української мови серед інших сакральних мов, історії перекладів сакральних текстів українською мовою та особливостей мови українських сакральних текстів: **о. В. Боровий** (Чернівці) — «Розвиток і використання сучасної української мови у богослужіннях УГКЦ»; **С. Шабат-Савка** (Чернівці) — «Комунікативна інтенція у молитовному дискурсі: синтаксичні засоби реалізації та експлікації»; **Т. Гуцуляк, Н. Головач** (Чернівці) — «Особливості використання образних засобів у текстах українського та румунського перекладів Псалтиря: до постановки питання»; **О. Кульбабська** (Чернівці) — «Комунікативно-прагматичні функції парентез у текстах повчань святих отців-подвижників»; **О. Єршова** (Одеса) — «Маркери процесу упущення в тексті Нового Заповіту»; **Т. Тарасюк** (Луцьк) — «Структурно-семантична організація перифраз релігійного тексту (на матеріалі сучасного церковного послання)»; **Н. Вітрук** (Чернівці) — «Стилістичні параметри використання однокладних речень репрезентації та апеляції у біблійних текстах»; **Н. Тома** (Київ) — «Сакральна лексика у мовосвіті Петра Могили»; **Н. Андрощук** (Луцьк) — «Пунктуаційний знак як елемент семантико-стилістичного увиразнення Святого Письма»; **Л. Маркуляк-Бережан** (Чернівці) — «Реалізація волонтактивних відношень у Книзі Псалмів»; **О. Московченко** (Мелітополь) — «Доповнення до етимології слів *мова, твір, твар, товар*»; **Т. Новікова** (Чернівці) — «Опозиція повноголосся / неповноголосся в сучасній українській мові».

Секція **„КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ САКРАЛЬНОГО ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ”** розглядала аспекти сучасної української лінгвоконцептології, когнітивної лінгвістики й симвології, які стосуються сфери сакрального: **Л. Савченко** (Сімферополь) — «Інтерпретація сакральних мікроетноконцептів різдвяно-новорічного комплексу обрядодій та їх відображення у фразеологізмах і пареміях»; **О. Климентова** (Київ) — «Повтор як засіб вербальної сугестії в сакральних текстах УПЦ»; **А. Данилова** (Чернівці) — «Словотвірне гніздо з вершиною *хрест* у процесі історичного розвитку української мови».

Учасники секції **„СТАНОВЛЕННЯ КОНФЕСІЙНОГО СТИЛЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ”** з'ясовували етапи зародження, розвитку та сучасного функціонування сакрального (конфесійного, релігійного, церковного, духовного, богословського) стилю української літературної мови: **О. Петришина** (Тернопіль) — «Визначальні риси та особливості функціонування проповідницького підстилю як різновиду релігійного стилю сучасної української літературної мови»; **Г. Воронич** (Київ) — «Риси живої української мови в конфесійній пам'ятці XV ст.»; **У. Штанденко** (Київ) — «Релігійна лексика в актах (протоколах) Полтавського міського уряду кінця XVII — початку XVIII століть»; **Г. Баран** (Чернігів) — «Розвиток жанру української християнської віршованої молитви XIX ст.»; **О. Курганова** (Київ) — «Лексична і граматична репрезентація образу молитовного адресанта в текстах української літургійної молитви XVII ст.»; **В. Шаркань** (Ужгород) — «Запровадження української сакральної мови в шкільництво підросійської України на початку 60-х років XIX ст.»; **І. Грималовський** (Чернівці) — «Духовна поезія з погляду лінгвістики (на матеріалі української духовної поезії XVIII — початку XIX ст.)»; **Г. Макар** (Ужгород) — «Боротьба за уцерковлення української мови в підросійській Україні в кінці XIX — на початку XX ст.».

Проблеми використання в українській мові лексичних одиниць із сакральним змістом порушували науковці на засіданнях секції **„РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ”**: **А. Ковтун** (Чернівці) — «Функціонування сакральної лексики в художньому мовленні XX ст. як вимір рівня духовності епохи»; **Г. Віняр** (Кривий Ріг) — «Нова лексика в публікаціях часопису „Католицький вісник”»; **І. Ворона** (Тернопіль) — «Структурна синонімія в українській церковно-релігійній термінології»; **І. Стрілець** (Чернівці) — «Засоби номінації ієрарха в міжмовних контактах (на матеріалі листів російських греко-католиків до українського митрополита Андрея Шептицького)»; **В. Максимчук** (Острог) — «Авторські новотвори з компонентами на позначення об'єктів невидимого світу (на матеріалі сучасної поезії Рівненщини)».

Секцію **„СФЕРА САКРАЛЬНОГО В ОНОМАСТИЦІ, ЛЕКСИКОГРАФІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЦІ”** презентували доповідями: **С. Вербич** (Київ) — «Гідроніми Наддністрянщини крізь призму „демонічності”

і „сакральності”»; **Я. Редьква** (Чернівці) – «Агіоніми в історичній ойконімії Львівської та Галицької земель Руського воєводства»; **Н. Колесник** (Чернівці) – «Специфіка семантики фольклорної власної назви з погляду збереження в ній давніх смислів»; **Л. Остап** (Львів) – «Церковні імена в реєстрі Війська Запорозького 1649 р.»; **Т. Гаврилова, З. Денисенко** (Черкаси) – «Народна інтерпретація мікротопонімів Черкащини – похідних від сакральних лексем»; **Г. Тимошик** (Львів) – «Особливості транскодування бібліантропонімів новозавітного тексту (на матеріалі новочасних перекладів Святого Письма українською мовою)»; **Ю. Браїлко** (Полтава) – «Розмежування конфесійних онімів і апелятивів»; **О. Мирончук** (Київ) – «Номінація ангельського світу в богослужбових текстах»; **О. Антонів** (Львів) – «Назви релігійних свят як об’єкт навчальної лексикографії» та **О. Ципердюк** (Івано-Франківськ) – «Вивчення релігійного стилю сучасної української літературної мови: методичний аспект».

Учасники круглого столу „**СТИЛЬ КОНФЕСІЙНИЙ, РЕЛІГІЙНИЙ, ЦЕРКОВНИЙ, САКРАЛЬНИЙ ЧИ БОГОСЛОВСЬКИЙ?**», роботою якого керували **В. Німчук** та **Н. Бабич**, глибоко й різнобічно проаналізували чинні терміни з урахуванням їх використання українськими й зарубіжними, передусім польськими, чеськими, російськими та словацькими, лінгвістами. Після цікавої й запальної дискусії, у якій взяли участь **В. Німчук, Н. Бабич, М.В. Скаб, М.С. Скаб, С. Богдан, С. Вербич, Я. Редьква, Г. Чуба, О. Мирончук, В. Ленделова, І. Прималовський**, назву *конфесійний* одноголосно відхилили через її заполітизованість, і, визнавши неоднозначність лексеми *сакральний*, зупинилися на найменуванні *релігійний*.

Після роботи круглого столу відбулося заключне пленарне засідання, де після звіту голів секцій було прийнято спеціальну ухвалу, у якій було, зокрема, відзначено, що „опубліковані у двох збірниках (обсягом понад 50 друкованих аркушів) статті учасників конференції засвідчують високий рівень зацікавлення науковців НАН України та вищих навчальних закладів України, Польщі та Чеської Республіки проблемою взаємодії української мови та сфери сакрального, активне й плідне опрацювання названої проблеми в парадигмі як традиційних, так і найсучасніших напрямків та методик, серед яких лексикологія та лексикографія, лінгвостилістика та функціональна граматика, лінгвістична прагматика і концептологія, діалектологія та генологія, симболологія та лінгводидактика, транслатологія та порівняльне мовознавство”.

На думку учасників конференції, „високий рівень актуальності обговорюваної проблематики й відчутна потреба організації та координації майбутніх досліджень у цій царині дають підстави раз на 3 роки в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича проводити спеціалізовані наукові конференції, які стосуються проблеми української мови і сфери сакрального”.

Також висловлено рекомендації про створення при Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича наукового

центру з вивчення проблеми „Українська мова і сфера сакрального”, організацію спеціального видання (паперового чи електронного), присвяченого обговорюваній проблемі, підготовку підручника з української мови за професійним спрямуванням для студентів філософсько-теологічних факультетів та підручника церковнослов'янської мови (українського варіанта).

Альбіна Ковтун, Мар'ян Скаб (м. Чернівці)

Al'bina Kovtun, Mar'yan Skab (Chernivtsi)

INTERNATIONAL CONFERENCE
“UKRAINIAN LANGUAGE AND SCOPE OF SACRAL”
(21–23 October 2010, Chernivtsi)